

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője **Rózsa Sándor** főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Debreczeni egyetem.

A debreczeni kollegium akadémiájának tovább fejlesztése, a mely oly nagy nehézségekbe ütközött, s oly csekély kilátásokkal kecsegtetett, **Szabó József** városi főszámvevőnek két millió forint adományozása iránt tett indítványa folytán egészen új stádiumba lépett.

Ha e nagyszabású terv csakugyan keresztülvihető lesz: akkor Debreczenben készen áll egy 3 fakultással, vagy a mennyiben a kolozsvári szakbeosztást alkalmaznók a széles értelemben vett filozófiai szakokra nézve, 4 fakultással, t. i. theologiai, jog- és államtudományi, bölcsészet-nyelvészet-történelmi és matematikai-természettudományi karokkal szervezett egyetem.

Készen áll egy harmadik, szép jövővel biztató magyar egyetem, a nélkül, hogy az állam anyagi áldozatát vagy hozzájárulását szükségessé tenné. Sőt az államra nézve ez által kínálkozni fog az a régen óhajtott kedvező alkalom, hogy a több tekintetből első sorban sürgetett harmadik orvosi fakultást nem leendő kénytelen elszigetelten szervezni, hanem egy már készen álló egyetemhez csatolva, csekély áldozattal és nehézséggel létesítheti. Ezenkívül még azon távolabbi terv keresztülvitele is lehetővé válnék, hogy a gazdasági főiskolává fejlesztendő helybeli gazdasági tanintézet is az egyetemmel kapcsolatba hozassék.

Örömmel tapasztaljuk, hogy Debreczen város irányadó köreiből egész lelkesedéssel karolták fel az indítványt s üdvös mozgalom indult meg az elfogadás biztosítása iránt. Nem titkolhatjuk el azonban, hogy némi aggodalom is vegyül örömeink közzé, mert hiszen mint minden szép és nagy eszmének, úgy ennek is akadnak ellenségei, a kik leginkább értelmetlenség, szűk látkör és tájékozatlanság miatt, de bizonyára rosszul felfogott önző anyagi érdekekből s min-

den haladás iránt való idegenkedés folytán is — e nagyszerű czél megvalósítása elébe akadályokat készek gördíteni. Sőt, a mi már igazán fájdalmasan érintheti mindenki érzéseit, a ki közintézményeink fejlődését az okos és nemes gondolkodású emberek lelkesedésével szemléli, — még azt is tapasztalunk kellett, hogy első renden érdekelt körökből is emelkednek hangok, a melyek nem annyira mások buzdítására, mint inkább a nehézségek emelgetése által a lelkesedés bénítására, a hangulat megrontására szolgálhatnak. Hogy minő indító okai lehetnek e jelenségnek, azt fejtsék meg azok, a kik az emberi lelket az ő kigondolhatatlan tekervényes utain végig kísérni képesek.

Megnyugtató azonban, hogy ezek a jelenségek csak nagyon szórványosan mutatkoznak; minél fogva erős a mi reménységünk, hogy Debreczen város intéző köreinek, értelmiségének és józan polgárságának, kezét fogva egyházunk s más társadalmi körök vezérférfiaival, sikerülni fog megvalósítani azt az egész nemzetre és országra kiható nagy czélt, a mely Debreczen város nagyságának és dicsőségének is legbiztosabb alapja és tényezője leendő.

Tudnunk kell mindnyájunknak, hogy azok a városok lesznek hazánkban is a műveltség és anyagi jólét központjai, a melyek a kebelökben létező egyetemek által közvetlen közelségből élvezhetik a tudományos műveltségnek egész országra kiható melegítő és világító fényét.

Tudnunk kell azt is, hogy *Debreczennek soha sem lesz egyeteme, ha önmaga saját erején nem létesíti*; mert a kormány és törvényhozás köréből már évtizedek óta ismeretessé vált törekvések egy harmadik egyetem felállítására iránt nemcsak Pozsonynak, hanem Szegednek, sőt Kassának is előnyt adnak az egyetemi székhely kérdésében Debreczen felett. S minthogy

nincs kilátás arra, hogy e nézet a mi kedvünkért hamarosan megváltozzék: Debreczenben csak akkor állítana az állam egyetemet, ha Pozsony, Szeged és Kassa már megnyerték volna azt. Ez a lehetőség pedig egy hosszú század mulva sem igen válik valósággá.

Aztán az is megfontolandó, hogy a híres Hortobágy sem lehet mindig arra kárhóztatva, hogy csupán állattenyésztés útján hasznosítsák, így is csak akkor, ha azt az Ur Isten különös kegyelme lehetővé teszi. Ugy az egyesek, mint a városnak jól felfogott gazdasági érdeke inkább azt követelné, hogy ez a rengeteg terület, itt Magyarország központján, a mennyiben lehetséges, *belterjesebb* művelés alá vétessék, a mennyiben pedig még nem lehetséges, fokozatos fejlesztés útján lehetővé tétessék, s ekként ugy értéke, mint jövedelmezősége kiszámíthatatlan mérvek szerint fokoztassék. Ez Debreczen városának nemcsak érdeke, hanem a hazai közgazdaság irányában kötelessége is.

Teljességgel nem látjuk tehát igazolhatónak azokat a kifogásokat, a melyet a terv pénzügyi keresztülvitele ellen ez oldalról felhozhatnak. Hiszszük és reméljük, hogy a belátás és lelkesedés el fog osztalni minden kételyt és aggodalmat s lehetővé teszi azt, hogy Debreczen városa helyreépítse azt a mulasztást, a mit az ország követelt el most a millenniumi ünnepség alkalmával: t. i. *megteremti a harmadik magyar egyetemet*, a mely minden millenniumi oszlopnál maradandóbb és üdvösebb leend.

Bacsoni Lajos.

Miért oszszuk fel a békés-bánati egyházmegyét?*

I.

— Válaszul nt. Dombi Lajos urnak. —

A mai ember okok alapján ítélt és rendelkezik, s hiszem, hogy egyházunk férfiai is így fognak cselekedni. Meg fogják vizsgálni az okokat pro és contra, melyek a békés-bánati egyházmegye fel nem osztása és felosztása mellett vannak és ahhoz képest fognak határozni. Ezért örvendek, hogy ez az ügy e becses lapok hasábjain megvitattatik s a cselekvés a szerint fog aztán véghezvitetni. Sőt még annak is örvendek, hogy egy ily képzett a tollforgatáshoz értő s az okok felsorolásában gyakorlott és ügyes ellenféllel állok szemben, mert így megvagyok győződve, hogyha mellém áll a közvélemény: az nem az én érdemem, hanem egyedül az igazság erejének érdeme leend, mely még ma is hat az az előtt el nem zárkózó szívekben.

Ezen ügy megvitatásában azonban egyet szükségesnek tartok, azt t. i., hogy tekintsünk el az esperes, egyházmegyei gondnok és más tanácsbeliek személyétől, mert így az ezen ügyben annyira szükséges tárgyilagoságot, következőleg a helyes láthatárt nem fogjuk megnyerhetni. Ami engemet illet, én ezeket a személyeket felette igen tisztetem, érdemeik előtt készséggel hajlok meg, sőt azt is elismerem, hogy ilyen jól vezetni e rengeteg nagy egyházmegye ügyeit, mint ahogy ez jelenleg vezetetik, csak ezen férfiak buzgó, odaadó s önfeláldozó munkásságának köszönhető. Azonban azt el kell ösmernünk, a mint hogy Dombi Lajos úr is elősmeri, hogy ez az egyházmegye mégis rengeteg nagy és jöhet idő midőn e kérdés, a fölöttás, mint érett gyümölcs önként hulland le fájáról.

A különbség köztünk tehát tulajdonképen nem is abban van, hogy feloszszuk-e vagy nem, hanem csak ebben a kicsike kérdésben, hogy *most-e vagy máskor?*

* Tárgyhalmaz miatt késett.

Szerkesztő.

❖ TÁRCZA. ❖

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

(Folytatás.)

Azon párbeszéderek szerint, melyek feltétlenül bizonyosok, az Isten országának teljességre jutása nem olyan, hogy minden emberre kiterjedne. Nem. Sőt még azokra sem terjed ez ki, a kik az evangélium hatalma alatt állanak. Hiszen vannak olyan emberek igen számosan az Isten országában, kik belsőleg nem tartoznak ahhoz. Avagy hát az Isten országa csak egy pillanatnak eredménye és csak úgy tetszés szerint egy csapásra jön létre és nem sokkal inkább csak lassan fejlődik, sokszor nagy akadályok és veszélyek közt? Az Isten országának tartalma tehát nem olyan nagy, hogy minden emberre kiterjeszhető lenne.

Maga ez a kifejezés is: βασιλεία τῶν οὐρανῶν sokat mond abban a tekintetben, hogy mi az Isten országa beteljesülésének a tartalma. Mert mit jelent ez? Jelenti azt, hogy Jézus miképpen fogta fel az Isten országa tartalmát. Meg volt ez a fogalom az ő szövetségben is, még pedig olyan értelemben, hogy jelentette a zsidóknak azt az orszagát, a melyen maga Jahve fog uralkodni. Jézusnál azonban azon a változtatáson megy keresztül, melynek okvetlenül meg kellett rajta történni,

midőn a dávidi királyság felbomlása miatt a földi vonatkoztatások szinte érthetlenné váltak. E miatt azonban a megvalósulásra való reménynek is oda kellett módosulnia, hogy Isten a mennyországból, hol az az Ő országa, mint az Ő gondolata örök időktől fogva léteztet ez orszagot a földre leszállította*; Más értelmezése a τῶν οὐρανῶν genitivusnak nem lehet, annyival is inkább, mert a τῶν οὐρανῶν felcserélve jelenik meg a τοῦ θεοῦ elnevezéssel. Ennélfogva azonban az Isten országa olyan királyság, mely magára az Istenre vonatkozik: akár abstrakte, azaz úgy vegyük, hogy az a királyi méltóságot jelenti, (a mi együvé esik Istennek a világ felett való uralma tökéletes teljességre jutásával, ezért a βασιλεία τῶν οὐρανῶν-nak csak elközeledéséről lehet szó**); akár pedig konkrete, azaz úgy, hogy ez ország fogalma alatt az Istennek, mint királynak tökéletes akarata alá vetett emberiség összesége értendő (ez az oldal jut kifejezésre, midőn az Isten országába való belépésről van szó***, vagy pedig arról az orszagrol, mely az emberek közös java és birtoka****, vagy pedig, mely az itt levő polgárok közössége*****).

* V. ö. Dán. 2, 44 kk. Ján. 18, 36. Mt. 25, 34.

** Mt. 3, 2, 4, 17, 6, 10.

*** Mt. 5, 20, 7, 21.

**** Mt. 5, 3, 11, 12.

***** Mt. 13, 41.

Én e tekintetben azt mondom, hogy most; D. L. pedig azt mondja, hogy máskor. Hogy máskor, arra nézve az ő okai a következők:

Először „ez a gyümölcs még zöld, következőleg még nem kell leszakasztani a fáról, nehogy a fa megsínylje.“ Hát én is azt mondom, hogy éretlen gyümölcsöt nem kell verni. Okos ember ezt nem is teszi. De hát ki kezdte ezt először verni? György Endre orsz. képviselő, később meg Eötvös K. Lajos kir. tanfelügyelő. Ki meri azt mondani, hogy ezek az okos egyházas emberek éretlen gyümölcsöt szoktak verni? Sőt nagyon is érettet szoktak e jeleseink verni. Példa reá, hogy most meg az 1848. XX. tvczikk végrehajtását sürgetik. Aztán igaz, én is ütöttem rajta. Nyilvánosan, hogy valaki többet ütött volna, nem emlékszem. De szóbeszédben verték ezt, mint az „Evangelistából“ olvastam a legközelebbi egyhm. közgyűlésen egyházmegyénk több jeles lelkészei érték különösen, mint hallomásból tudom a szentesi fényes egyház egyhmegyei küldöttei is, kik közül dr. Filó Tihamér szentesi érdemdús lelkészünk derék fia már a felosztási plánomot is elkészítette színhelyén azon erős elhatározással, hogy az eszmének propagandát fog csinálni. Az öreg Vécsey meg, egyházunknak az a ritka buzgóságú nagy fia, ki 34 éven át vezeti bölcsességgel s buzgó önfeláldozással n.-becskereki egyházának ügyeit, szintén úgy nyilatkozott előttem ez ügyben vele való beszélgetésem alkalmával, hogy „ez neki már régi ideája.“ De ideája ez gróf Ráday Gedeon egyhm. gondnokunknak is, ki többször kijelenté ösmerősei és barátai előtt, hogy ő mint bánáti egyhmegyei gondnok szeretné bevégeznie életét. Hát mikor ennyi világi és egyházi jelesünk és pedig úgy ez egyhmegyében, mint ez egyhmegye határain túl megérettnek látja e gyümölcsöt, a felosztást a leszakasztásra: hát valóban nem értem az okát amiért D. L. lelkész úr ezt nem látja, mert azt a 3 okot mit erre nézve felhoz, bocsásson meg, de én nagyon gyengének találok.

De azért nézzünk szemébe e 3 oknak is. Egyik ok, hogy mi lesz az egyhmegyei levéltárral? Ez meg-

maradhat egy helyt, melyből mindhárom egyházmegye kiveheti az esetleg számára szükséges adatokat.

Másik ok: Mi lesz az özvegy árva pénztárral? Ezt meg igen szépen fel lehet osztani a 2×2 szabályai szerint, a mi annyival könnyebben megeshetik, mert ezen virágzó intézetnek ugyis gyökerét metszette már a legközelebb felállított és életbelépett egyetemes gyámegylet.

Harmadik ok: „Hogy egyházmegyénk kiterjedése nagyságával, lélekszáma tekintélyes voltával, nagyon is számot tevő helyet foglal el mindenütt, míg mindezeknek részekre osztása nagyon is leszállítaná azt a mai magaslatról.“ Tehát, ha vaskorona rend nem kell is, de a *magaslat* csak jól esik. Csodálatos, hogy ez elméletet a máramarosi, beregi, szatmári, szabolcsi, nagybányai és nagykarolyi egyházmegyék még meg nem tanulták és nem egyesültek *egy* egyházmegyévé, hogy ők is leglább a békés-bánáti egyházmegyével egyenlő magaslaton állhatnának, nehogy csak úgy fél válról beszéljenek velök a békés-bánáti egyházmegye férfiai. Azonban félre a tréfával. Szatmári embert — a mi én is vagyok, mégha Kató is — nem igen lehet ilyen tánczba bevinni, mert mi tudjuk azt, hogy mennél többen érdeklődünk valamely ügy iránt s mennél többen vállvetve dolgozunk valamely jó ügy érdekében, hát annál diadalmasabban mozgathatjuk azt előre. Azért is van arra Szatmár felé nagyobb egyházi élet és kisebb magaslat: erre felé meg kisebb egyházi élet és nagyobb magaslat.* Azonban jól vigyázzunk és örködjünk, nehogy e magaslatokat elhordjára szoczialisták, nazarénusok, baptisták, katolikusok, felekezetnélküliek alólunk s mi itt maradjunk úgy, mint egykor Rákhel, siratván gyermekeinket, melyek már nincsennek, melyeket elhordtak alólunk addig, míg mi ami magaslatunkban gyönyörködtünk. Az idők e tekintetben pedig komolyak. Csak nem rég olvastuk,

* Ez az állítása t. cikkíró úrnak, bizonyítás hiányában, pusztá föltevés marad. De ilyen állításokat bizonyítani is nehéz dolog: miért is, ha ennek egészeni felfogásnál nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, igazságtalanságot követhetnének el. Szerkesztő.

Voltak, a kik úgy okoskodtak, hogy a βασιλεία τῶν οὐρανῶν pusztán csak egy kifejezés minden szándékos utalás nélkül, mert Jézus a maga részéről a földön hitte megvalósulandónak az Isten országát, és csak Máté változtatta át a fogalmat, az Isten országa helyett a mennyek országát használván. Az ilyen okoskodás azonban merőben alaptalan. Ugyanis, ha már úgy állana a dolog, hogy Jézus földi megvalósulást gondolt, nem lehet érteni, miért kellene Jézus szájában csak némelykor elváltoztatni ezt a fogalmat, máskor nem? És hogy miért kellett Máténak mind a két kifejezést használni Jézus szájában, holott ha következetes átalakításra kell vala gondolnia, vagy az egyiket, vagy a másikat igyekezett volna minden esetben megtartani. Ezzel elletében tehát sokkal inkább az a valószínű, hogy itt csak a héber nyelv természetét kell tekintetbe venni, melynek szelleménél fogva az „Isten országa“ kifejezés igen könnyen cserélődhetett fel a „mennyeknek országa“ elnevezéssel.

Ha már aztán e királyságra nézve egyjelentőségű az, hogy τῶν οὐρανῶν, vagy a τοῦ Θεοῦ álljon mellette, világos értelme van a szentírásnak is, midőn a mennyet nem úgy nevezi meg, mint az Isten országa helyét, a mennyiben abba az embernek belépni kell, hanem szól a mennyek országáról úgy, mint olyan értelemben vett valóságról, mely *jó* az emberekhez. Mert így rögtön feltűnhetik az az éles ellentét, melyre utalás történik,

hogy t. i. a „mennyei“ és a „földi“ egészen szemben álló fogalmaknak tekintendők. Olyanformán, mint a hogy ezt az ó-szövetségben látjuk, hol pl. Dán. 7, 14-ben nem az tűnik ki, hogy a városok a mennyben volnának, hanem az egész kifejezés csak annyit akar mondani, hogy itt a fogalom veendő tekintetbe, melyben a magasabb értelmet és tulajdonságot igazolja a szentiró.

Nem kell tovább menni. Itt világosan kitűnik, hogy Jézusnál az Isten országának az a fogalma, hogy ez a „Sátán országával“ áll szemben. Hiszen így a βασιλεία τῶν οὐρανῶν az az ország, melynek kincsei midőn nem földi javak, ugyanakkor annak beteljesülése is nem külső akarattól van feltételezve, de nem is olyan időbeli megjelenés biztosíthatja, minő pl. a parusia olyan értelemben véve, hogy ez alatt „visszajövetel“ értendő. De meg aztán az az ország ez, melyben az Isten uralkodik, — sőt több még ennél is, hiszen egy ilyen országról minden zsidó beszélhetett; ez az ország túl ér a föld határain, mert világlelti jelentőségű olyan értelemben, hogy benne az ember egyenesen az Istennel érzi magát összeköttetésben. Nem is lehet ez másképpen. Mert az Isten országa nem egyéb, mint a Jézusnál lévő istenfiuságnak másokra átruházása, még pedig nem az Izrael népe istenfiuságának*, sem nem az izraelita ebből levezett

* Ex 4, 22.

hogy Gyulán a vegyesházások nagytöbbsége átadta gyermekeit a kath. egyháznak. Szentesen meg, mint a „Nemzeti Hirlapból“ olvassuk, csaknem minden vegyesházás szintén hasonlókép jár el. Lelkészeink szolgálatát még ez egyházmegyében több helyt igen kevesen veszik igénybe. De én azt hiszem, hogy ezen magasságról való theoriájával nt. D. úr egyedül áll, mert hiszen csak nem lehet azt képzelní s tán maga D. úr sem hiszi, hogyha ezután 6 helyett 16 képviseli az egy békésbányai egyházmegyéből 3 egyházmegyévé lett területet és lélekszámot, mondjuk, kerületi gyűlésünkön: ennek a 16 egyének kevesebb súlya legyen, mint a mostani 6-nak. Az egyes egyének lehet hogy alantabb fognak állani és pedig csaknem egy niveaura többi egyházmegyei vezérferfiainkkal, de az összes meg az egyházmegye telje, feljebb fog állani. S végkövetkeztében ez mégis jobb dolog, mert nem a köznek kell lenni az egyénekért, hanem az egyéneknek a közért. Így tehát mégis csak nem oly hasztalan idő és tintavesztegetés az, a mit mi, a felosztás barátai teszünk, mikor követeljük, hogy azonnal, *most osztassék fel a békésbányai egyházmegye*. De miért osztanók fel, kérdi nt. Dombi Lajos? És miután már előszámláltam az ő okait, hogy miért nem is igyekeztem azokat megczáfolni, most már én is előterjesztem az én okaimat is, hogy miért osszuk fel most a békésbányai egyházmegyét?

Először azért, hogy az egyházmegye arra az ideális állapotra juthasson, mit Dombi úr ekként jellemez: „Ha a békésbányai egyházmegyének minden lelkésze teljesen át van hatva azon tudattól, hogy a rész az egészért s az egész a részért s mindezek egymásért a közjót emelésére az anyaszentegyház magasztos ügyének felvirágoztatása érdekében, vállt vállhoz, téve, egyesült erővel munkálkodni elenjedhetlen kötelesség s e magasztos kötelemünknek hű és igaz betöltése érdekében felhasználjuk lelkünk és testünk erejének összeségét: sem most, sem jövőben nem lehet ok panaszra.“ Hogy ez a *ha* beteljesedjék azért szükséges a felosztás, mert ez a *ha* a mostani egy esperesség alatt soha nem teljesedhetik

istenfiúságának*, sem nem a dávidi király istenfiúságának** értelmében, hanem egyedül Jézus közvetítése által való átruházása, a hol t. i. az evangyélium olyanokat talált, kikben valóságos hatalommá válhatik.

Ámde itt aztán éppen ezért egészen tisztán áll az Isten országa jövőjének is a fogalma. Hiszen így az nincsen áttéve egy szebb, egy dicsőbb világba, hanem kétségtelen vonatkozása van a jelen való világra is, mint olyan, mely összeesik magával a való léttel, miután égi javaknak már e földön részesei lehetnek az emberek.

De, az Isten országa teljességének tartalmáról beszélvén Jézus, ha sokat szól is a jelenről, éppen annyit emlegeti az Isten országa jövőjét is. Ismer tehát Jézus jelent és jövőt az Isten országában. Azaz két egymás melletti, jobban mondva, két egymás után következő fogalmat, melyek ugyanegy valóságra vonatkoztatva, első pillanatban mintha ki is zárnák egymást. E két fogalom közül melyik már a fontosabb, vagy egyáltalában a kettő hogyan olvad össze egy magasabb összhangban? A teljességre jutásnak tartalma ugyan melyikhez van kötve? A jövő világ lesz-e az, melyben a tökéletességre jutás által a valódi tartalom megvalósulásáról

* Deut 32. 19.

** Zsolt 2. 7.

be. Mert erre nézve kellene az, hogy az egyházmegye esperese, mint éltető, buzdító, erősítő lélek működhessek az egész egyházmegye lelkei között. Legyen az egy kertész, mely megmívelje és szépen virágzó gyümölcsözővé tegye egyházmegyéje területét. Legyen az egy fővezér és jól szervezve csapatait bátorithassa őket a nemes harcz megharcolására. Ez 6 vármegye területén élő 192 ezer lélek között egy embernek fizikai lehetetlenség; ilyet okos észszel követelni sem lehet. Szükség pedig volna erre, mert vezér nélkül nincs győzelem, hanem csak romlás, pusztulás, veszteség. Azonban nem csak arra nem képes egy esperes ily óriási területen és rengeteg nagy lélekszám között, hogy egyházmegyéjét D. úr által rajzolt ideális magaslatra emelje; de nem képes arra sem, hogy az egyházi törvényekben előirt kötelességeit betöltsé s ez *második* okom a felosztás mellett.

Egyházi törvényeink ugyanis főleg 2 kötelességet kívánnak meg espereseinktől s ezek között első, hogy *évenként látogassák meg a gyülekezeteket* s második, hogy ügyeljenek, hogy egyházainkban hitelveinkkel ellenkező tanok ne taníttassanak. Ezt a két kötelességet a b.-bányai egyházmegyében szolgáló esperes nem képes teljesíteni; de nem képes az egyházak érdekében szolgáló levelezéseket sem folytatni. Mindenesetre ez nem az akaraton, hanem a fizikai lehetetlenségen mulik, a mely fizikai lehetetlenséget s az ennek nyomában okvetlen járó deprimáló hatást akarjuk mi megszüntetni az egyházmegye felosztásával.

De lelkészeink sem képesek eleget tenni egyházi törvényeink kívánalmának egyházmegyénk mai kiterjedése mellett s ez *harmadik* okom a felosztás mellett. Egyházi törvényeink ugyanis megkívánják lelkészeinktől, hogy azok az egyházmegyei közgyűlésen, mint tagok megjelenjenek s azon végig résztvegyenek, nehogy sine nobis de nobis történjék, ott a határozat hozatal. A mint én vagyok értesülve, ami egyházmegyénkben ez nem történhetik meg. Átlapozva egyházmegyei jegyzőkönyveinket, látom, hogy legtöbb bányai lelkész vagy egyáltalán

szólhatunk, vagy pedig az Isten országának a jelenben is van meghatározott tartalma? Hogy e kérdésre válaszolhattunk, mindenek előtt a helyes kiinduló pontot kell meghatározni, a mely egyszersmind szilárd fundamentumunk is lesz. Ezt pedig úgy találjuk meg, ha nem a jövőre utalunk, mint a hogy általában szokásos, hanem egyszerűen megállapodunk az Isten országa valóságának, jelenlegi tényének megléte előtt. Mert ekkor a legjobban ismerjük meg az Isten országa teljességének tökéletességére jutásának a tartalmát. Ekkor ugyanis fel fog tűnni előttünk egy nagy igazság, mely nélkül az Isten országa el nem lehet, és a mely egyene-en ez ország cardinalis principiuma. Es ugyan melyik lesz ez? Felelet: az istenfiúság nagy gondolata. Igen, ebben az istenfiúságban van benne a tökéletességre jutás egész tartalma és ebben a jelen és a jövő. Az istenfiúság egy mindenek felett álló nagy eszme, a melytől Jézus mindent feltételez és pedig annyival inkább, mert nála minden objectív bizonyosság mellett a legelső rendű tényező: saját öntudata és az Atyával való közössége, a melybe tanítványait egyen-egyen eljuttatni akarja.

A hol tehát az istenfiúság megvan, ott megvan az Isten országa beteljesülésének is a tartalma. Hiszen ez a kincs a legnagyobb, melyet még csak összehasonlítani sem lehet földi dolgokkal; mivel ez a legbecsesebb minden nyomorúságban, az üldözésekben, a megvette-

soha vagy legfeljebb egyszer kétszer vett részt közgyűlésen a legközelebbi 20 év alatt. Miért? Mert még a mostani vasutas korszakban is másfél sőt 2 nap is kell utazni éjjel-nappal, míg az ember az egyházmegye egyik széléből a másikba jut, a régi vasut nélküli korszakban meg legtöbbször lehetetlen volt az eljutás. Most már csak tegyünk egy kis számítást, két nap odautazni két nap vissza, öt napig ott ülni, összesen 9 napig kellene egy lelkészünknek — s mert a gyűlések rendszeren a békési oldalon tartatnak, tehát bánáti lelkészeinknek — lakhelyüktől távol lenni, hogy törvényszabta kötelességeiknek megfeleljenek.* Ennyi időt egy lelkész nem áldozhat, azért is oly lelkész nélküliek ami közgyűléseink. Első nap még vannak ahogy vannak, de a többi napokon már csak a napidijas tisztviselők és tanácsbírák ülnek ott. *Ez nem jól van így s nem is szabad soká így lenni*, mert ez a lelkészi kar szellemi nivóját fogja nagyban alászállítani; mert azt senki nem tagadhatja, hogy az egy pályán működőknek egymással nem érintkezése s eszméiknek kinem cserélése satynyitólólag hat a pálya embereire.

Negyedik okom a felosztás mellett az, hogy a békés-bánáti egyházmegye sem a kerületen, sem konventen, sem a zsinaton *népessége számarányához képest soha képviselve nincs*; mert míg hat felső magyarországi esperesség, melynek összevéve van 200,000 lelke 24 taggal képviseltetik a kerületi gyűlésen, addig a mi egyházmegyénk csak 6 taggal a Bánát pedig, mely 15 gyülekezetet számlál közel 20,000 lélekkel, soha sehoh eddig még képviselve nem volt. Ezt az abnormitást is meg akarjuk mi szüntetni a felosztással s azt akarjuk, hogy a három egyházmegyévé alakulandó egyházmegye 16—18 képviselővel legyen képviselve a kerületi közgyűlésen a mostani 6 helyett s így fokozatosan a konventen és zsinaton.

De mintha hallanám Dombi úrtól: jó, jó; csak nem most. Én pedig azt mondom, hogy *most* s azt is megmondom, miért most.

* Talán nagyon bőven is van számítva.

Szerkesztő.

tésben, háborúban és valamennyi szerencsétlenségben. Azonnal beteljesül ott az Isten országa, hol az istenfiuság nagy érzése átjárja a sziveket és pedig úgy teljesül be, hogy abban az érzelemben és annak fenséges mivoltában egybeolvadva érzi minden egyes az egész örökkévalóságot. Jézusig senki nem taníthatta és nem vihette bele a világ vérforgásába az istenfiuságot, tehát az Isten országa nem is létezhetett; azonban Jézus után ez már feltétlen valósággá lőn és többé kétségbevonni nem lehet. Igen, az Istennel való közösségben van meg legteljesebb, legbecsesebb tartalom, mert ez nem csak a túlvilági létet, az egykori tökéletességre jutást teszi a legkecsagetőbbé, hanem megszenteli a jelent úgy, hogy az embert összeköti az Istennel és elfeledtet vele minden szenvedést, megpróbáltatást, és a mulandó dolgokon felül oda emeli tekintetét, hol egy örökkévaló ország van, melynek ő egykor feltétlenül polgára leend. Jelen és jövő egybeolvadnak ilyen formán; a hívő érzelme különbséget a kettő között nem fedez fel, miután az istenfiuság időbeli korlátoknak, kategoriáknak alávetve nincsen, de sőt benne az egész örökkévalóság egyetlen életfolyamattá van téve oly annyira, hogy a teljesség tartama a földi világhoz van ugyan kapcsolva, hanem az igazi megvalósulás az örökkévilágra, a jövőre tekint. Igen s hogy ez valóban így van, megadja rá a teljes feleletet a hit, holott is nem csak kezességről beszél,

Az egyházpolitikai törvények csak most léptek életbe; most követelnek már tőlünk hivatkozott nagyobb hitet, lelkesedést, egyháziasságot, a lelkészeketől fokozottabb munkálkodást, az esperesektől pedig hatályosabb felügyeletet. És mindezek úgy lehetségesek, ha egy egyházmegye minél kevesebb lélekszámot, lelkészt foglal magában, mert így gyorsabb, közvetlenebb, bensőbb lehet az egymással való érintkezés, miből csak egyháznak lesz kiszámíthatatlan nagy haszna.

Mindezt azonban egy világi ember mondja, s így a lelkészek előtt talán nem is lehet valami nagy sulya. Azért cikkem berekesztéséül ideiktatom egy lelkésznek, Gönczi Jánosnak a felosztásról való nézetét, mely az erdélyi Prot. Közlöny 1896. január 23. sz.-ban látott napvilágot s következőleg szól:

„A felosztás kérdése annál tisztább lesz előttünk, minél többet gondolkozunk róla. Fizikai igazság, hogy kevesebb munkára kevesebb erő kell; kevés munkát elvégezhetünk elfáradás nélkül is könnyen és jól. Míg nagyobb munkát csak nagyobb erővel s talán épen megerőltetéssel, mely utóvégre meglankaszt az elfáradásig, és végezzük lassabban nehezebben s talán rosszabbul, mint a kevesebbet. Kisebb kört meglehet futni örömmel, élvezettel anélkül, hogy csak közel is jutnánk az ellárkadáshoz és ezt ismételtjük többször, anélkül, hogy erő-vesztést éreznénk. Van idő arra is, hogy jól megjárjuk, apróra megnézzünk benne mindent. Egy nagyobb kört pedig már csak fáradsággal, több erővel és mindig a kívánt időtől való kifogás félelmények nyugtalanságával. Nincs meg sem a nyugodtság kinyomata rajtunk sem a dolgokba való jól benézés öntudata bennünk.

Következésképen minél szűkebb helyre szorítokoznak egyházak, melyek egy esperességet alkotnak, szóval minél kisebb területen fekszik valamely egyházmegye, annál könnyebb annak az adminisztrálása, kormányzása. Ne öljük hát szöözönbe a kérdést, ne kerítsünk nagy karimát a dolognak, hanem mondjuk ki röviden: hogy minél apróbb egyházmegyékre osztjuk magunkat, annál

hanem bizonyos valóságról. Valóban, ha a jövőtől kell is mindent várnunk, de a mustármag most már el van vetve, a kovász is megkezdte átalakító munkáját. Ennek pedig az a vége, hogy a valóságos bevégződés is be fog következni, habár az a megkezdődés még a teljességnek, mint bizonyos valóságnak még egyáltalában nem fettele, miután a teljességre jutott üdv csak az Isten egykori nagy ténye leend; Jézussal pedig csak éppen hogy meg van kezdve az üdv, mely teljesen egészében ott van, hol az ő jelenléte érezhető és a hol az ő küldetése az embereknek hirdettetik.*

Valóban így van aztán, hogy az istenfiuság Jézusnál a lehető legnagyobb gondolat, mely mindent meghatároz és a melyben minden benne foglaltatik. Kinek ez az érzelme lelkét betöltötte, abban teljes bizonyosság uralkodik minden kérdés felől, az előtt éppen olyan a jövő, mint a milyen a jelen.

Természetes dolog, hogy az istenfiuság érzelmének kezdete ebben az Isten országának valósága csak Jézustól, számítható, hiszen csak Ő vele kezdődött az el az Ő fellépése által. Ker. Jánosig az előkészítés tartott, de vele az előkészítés már be is fejeztetett; Jézus pedig úgy beszélhet, ki valóságról, beteljesülésről, elkövetke-

* Wendl: der Inhalt der Lehre Jesu.

elevenebb lesz a mozgékonyabb bennünk. Ezt a mozgékonyabbat nyerik az egyházak attól a gyakori és nyugodt érintkezéstől, melybe a vezetőkkel, mint buzdítókkal, lelkesítőkkel hozza a közelség. A munka nem apad, de folytonosan szaporodik; az idők az erőknek megkétszereződését kívánják. A kisebb egyházmegyékben az esperesek többször érintkezhetnek paptársaikkal, többször cserélhetnek eszmét, a teendőkre nézve a tájékozás, bátorítás többszöri lehet. Az egyházvizsgálat, mely nem annyira vizsgálat, mint inkább ünnepélyes látogatás, mely nem megalázni, hanem inkább emelni, lelkesíteni van hivatva, céljának sokszor sokkal megfelelőbben lenne végrehajtható.

Az a hadsereg a győző, mely jól szervezett és helyüket jól betöltő csapatokból áll. A felosztás által az egyházkerület is több jól szervezett csapatot nyer. Ez a felosztás nem gyengítés, hanem erő nyelés. Egy keretet csak apró táblákra, darabokra osztva lehet úgy megművelni, hogy az szépen virágzó és dúsan gyümölcsöző legyen. Minél kisebb a terület és több a kertészkező kéz, a kert annál tisztább és szebb lehet.

A mai idők a harc sodrában tartanak minket is, életünket küzdelem árán tarthatjuk meg, az anyagosság elvilágiasodás felé hajló eme korszakban a sziveket nem szabad elhidegítésre eresztünk.

A küzdő csoportok jól szervezést, lelkesítő vezetőket kívánunk. Az erőket kétszerezni kell. Spártának legerősebb védőfalát alkották az élő emberek mellei, itt is legerősebb védők az élő kövek, a hívők. Ezeket kell összetartásra buzdítani. Kellene hát a papok a nép mellé buzdítani s a papok mellé az esperesek szervezni, vezetni *minél többen*. Egymást biztatni egymásból erőt meríteni, hogy a szellemi érintkezés melegeben mindannyiszor nagyobbra gyuljon a lelkesedés tüze.

Ezek után zárom nt. Dombi úr jókívánatával hogy: szeretet, egyetértés, béke velünk.

Temesvár, 1896. Február hó 5-én.

Kató Gusztáv,
kir. p. ü. titkár presbiter
és egyh. ellenőr.

zészről biztosít és nem úgy, ki legfeljebb csak a jövőre tártat fel újabb meg újabb kilátásokat. Ha azonban még a tanítványoknak is kérni kell, hogy jöjjen el az Isten országa, ez még nem ellenmondás, mert a tanítványoknak a teljes megvalósulásra kell gondolniok, de meg nekik különben is megvan a teljes bizonyosságuk, hogy az Isten országa elkövetkezett a jelenben. Igenis, nem ellenmondás. Hiszen ki ne tudná, hogy annak az országnak is előhaladásra van szüksége? Mert ha Isten fel is nyitotta már azt és Jézussal az Isten országa e földön elkövetkezett; ha annak az országnak egész bensősége egységes valóság, melyben kezdet és vég összetartoznak; ha Isten ez országot annyira biztosította, hogy lényege e földön kétségbevonhatatlanul itt van, habár látni is alig lehet, sőt még észrevenni is nagyon bajos: mindez már magában véve arra utal, hogy már most befejezve ez ország még semmiképpen sem lehet, de sőt növekednie kell, mert ez a tulajdonsága egyenesen magának az országnak lényegi mivoltából következik. Érdekes világot vet különben ez országra Márk 4, 26. és a mustármagról, meg a kovászról mondott példázat, hol abból, hogy ez ország csak ezután, a jövőben valósul meg igazán, nem azt az értelmet kell kiolvasni, hogy az Isten országa még most nincsen itt, hanem azt, hogy a teljességre jutás az isteni ok-szerűségénél fogva történik meg, a miért is az emberek

TANÜGY.

Az érettségi vizsgálat és a felmentések.

Irta: **Sinka Sándor.**

(Felolvasatott a debreczeni tanárikör gyűlésén.)

(Folyt. és vége.)

Hogy mire vezet végeredményében a dispensatio rendszer, s hogyan változtatja meg az érettségi vizsgálat arczatát s mennyire kivetkőzteti lényegéből: arra nézve tanulságos megismerni a porosz érettségi vizsgálatoknak 1891-ben hozott legújabb szabályzatát (Ordnung der Reifeprüfungen etc.).

Előre bocsátva, hogy a vizsgálat a porosz gymnasiumok legfelső tagozatának, a két éves tanfolyamu primának kötelező tantárgyaira terjed ki: a szabályzat 1. §. szerint az érettségi vizsgálatnak célja kipuhatólni, vajjon a tanuló elsajátította-e a prima tananyagát? S a vizsga sikerültnek tekintendő, ha az ítélet egy kötelező tantárgyból sem constatál elégtelent.

Az érettségi *írásbeli és szóbeli.*

Írásbeli kívántatik 5; 1. német fogalmazvány, 2. fordítás németből latinra, 3. fordítás görögből, 4. fordítás francziából, 5. matematika 4 feladattal: plani-, stereo-trigono-metria és algebra.

Szóbeli szerepel 5 tárgy: vallás, latin, görög, történet és matematika.

Az írásbeli vizsgálat — a primabeli írásbeli dolgozatok és a primabeli bizonyítványok alapján — a kir. biztos elnöklete alatt a tanárokból álló bizottság dönti el: a) kik nem bocsáthatók szóbelire, b) kik mentetnek fel a szóbeli alól dolgozataik és primabeli előmenetelök alapján, c) kik bocsáttatnak szóbelire és ezek közül is még kik menthetők fel részben? t. i. oly tárgyakból, melyekből a primában megfeleleltek.

a) Nem bocsátható szóbelire s *éretlen* az, a kinek összes vagy írásbelijeinek többsége „nicht genügend“.

b) Felmentetnek szóbeli alól és *éretteknek* nyilvánítottatnak feddhetlen viselet mellett, kik a primában úgy

közbeléptére, beavatkozására annyira nincsen semmi szükség sem, hogy ezeknek még gondjának sem kell lenni az Isten országának úgy vélt előmozdítására, vagy éppen kormányzására, mivel az országra nézve ugyan-csak érvényesíti magát az örök isteni akarat.

És itt beszélünk kellene magának az istenfűságnak lényegéről is. De erre nem terjeszkedhetünk ki, mivel ez egy megadott tény, melynek bonczolgatása kívül esik feladatunk körén. Mi ugyanis, ha visszavezettük Jézusnak a jövőre vonatkozó gondolatait a legutolsó forásra, egészen megvalósítottuk szándékunkat; ezt a forrást magát elemezni, nem idevágó kísérletnek kell tartanunk. Különben is az istenfűság egy pszichológiai tény, egy beiső üdvézet, mely a vallásnak lényegéhez tartozik s ennek körét érinti, mint olyan hatalom, melynél bővösebb erő nincs a világban, miután azt szeresheti meg általa a hívő ember, mit kincsaranyval megszerezni nem lehet; s a mely láthatatlan ugyan, de annál érezhetőbb és szilárdabb kapcsolatokkal fűzi össze őt Istenével, minek következtében mindent javára fordít és a hulló lombokról s a szenvedések sötét fellegeiből is a legreményteljesebb tanulságokat olvashatja ki.

Dr. Bartók Jenő.

(Folyt. köv.)

az összes kötelező tárgyakból, mint az összes érettségi írásbeliekből is legalább „genügend ohne Einschränkung“ jegyet érdemeltek.

c) A többiek szóbelire rendeltetnek, de náluk is helye van a részleges felmentésnek bármely tárgyból, ha a primában belőle „genügend ohne“ jegyet kaptak.

A genügend ohne Einschränkung fokozat megfelel a nálunk régebben használt kitünő, dicséretes, jó, elégséges elégtelen érdemjegy-scala jó fokozatának.

Ha még megemlítem, hogy eltérés azon határozattól, miszerint sikerült vizsgánál egy kötelező tárgyból sem szabad *elégtelessé* lenni, a jelölt választott pályájára való tekintetből nem engedhető; ellenben, hogy elégtelen eredmény egy tárgyból egy más tárgyban tanusított legalább jó eredménnyel és pedig valóságos német Spitzfindigkeit-tal itt is „mit und ohne Einschränkung“ gal (a mennyiben a német és a klasszikus nyelvek semmivel; egy klasszikus nyelv a másikkal, vagy a némettel, vagy matematikával és megfordítva) compensálható: akkor előttünk áll a porosz érettségi vizsgálat mint egy lucus a non lucendo a maga elvtelenségével, tarka-barkaságával és következetlenségével egyetemben.

A mint látnivaló, ennek a névleges érettséginek egyetlen célja abban áll, hogy a gymnasiumi pálya végén egy tanuló se bocsáttassék el elégtelen ismerettel és ha nem helytelen az a tétel, hogy a szóbeliek alól való felmentés, mint a vizsgálati actus rövidítése engedélyezhető, sőt engedélyezendő akkor, ha a vizsgálat célja el van érve: úgy ezen szempontból a szabályzat alig kifogásolható; mivel a cél a primabeli tananyag elsajátítása, a mi pedig constatálva van, ha magán a vizsgálaton és a primabeli eredmények alapján szerzett összes ítélet egy kötelezett tárgyra sem szól elégtelenre.

A vizsgálat korlátolt és korlátlan dispensatioi- és compensatioiról is ítélnünk bárhogyan; de azt nem lehet tagadni, hogy ebben a rendszerben a vizsgáló bizottság ráér a szóbelire bocsátottakkal behatóan foglalkozni. Az aztán más kérdés, hogy érettségi vizsgálat-e az olyan vizsgálat, a mely az évenként tartott osztály- és áthelyezési vizsgálatoktól annyiban különbözik, 1-ór hogy ünnepélyesebb formában, kir. biztos jelenlétében folyik, 2-ór nem egy, hanem két év tananyagára terjed ki s 3-ór, a melyen a szóbeli alól való felmentések, melyek az osztályvizsgálatoknál csak engedélyezhetők, határozottan engedélyezendők.

Külföldi paedagogiai körökben nem kételkednek a felett, hogy a porosz érettségi vizsgálat jelenlegi alakjában nem valami különálló s főiskolai tanulmányokra képesítő vizsgálat többé, mint a milyen a régi szabályzatok szerint akart és kellett volna is lennie; hanem beilleszkedett a gymnasiumok szervezetébe s ott ma ünnepélyes, de szigorított záróvizsgaként szerepel.

Azt hiszem, sok tanférfit óhaját fejezem ki, mikor azt állítom, hogy ha olyan középiskoláink volnának, mint a poroszoknak, egy cseppet sem fájna a fejünk az érettségi vizsgáért, sőt a dispensatio rendszer nélkül is szívesen elmondanánk a németekkel együtt Schillerként nekik: Der Mohr hat seine Pflicht gethan, der Mohr kann gehn.

E kitérés után befejezésül reformjaink sajátságos indokaira nézve, hadd idézzem még boldogult Felmérinek ezelőtt 13 évvel tett, de középiskolai viszonyainkra még ma is találó megjegyzését, melylyel megjósolta, hogy bizonyos kinok kinjától ezután sem (t. i. a középisk. törv. után) fogunk menekülhetni, hogy t. i. a mint a németek reparálnak valamit az ő systemájokon, nekünk

is okvetlenül új paragraphust kell gyártnunk stb. mert reformjainkban első sorban a németekre tekintünk inkább mint principiumokra.

Ezek után konstatálva azt, hogy az érettségi vizsgálat egyszerűsítése végett úgy a pozsonyi kör megállapodásaiból, mint a miniszteri meghívóból következtetve itt is a dispensatio legkiterjedtebb alakja czéloztatik: térjünk át a szándékolt reform méltatására.

Tudvalevőleg nálunk az érettségi vizsgálat első sorban a középisk. törvény 21. §-nak következő határozatán alapul: A nyolczadik osztályt végzett növendékek az *osztályvizsgálaton kívül érettségi vizsgálatot is* tesznek. Hogy itt olyan különálló vizsgálat van értve, a mely vizsgának végeredménye megítélésénél csak magán a vizsgán feltüntetett siker lehet irányadó; ellenben minden nem ezen a vizsgán szerzett érdemekre, jelességekre való tekintet kizárandó: azt világosan documentálják a törvény intentiója és szellemében készült Utasítások 1. és 25. §§-ai is; kivált ez utóbbi alkalmazása közben mindenki tapasztalhatta, mily szigoruan ellenőrzik a kormányképviselők és elnökök, hogy a végeredmény megállapítása tisztán a vizsgálat szolgáltatott eredmény alapján történjék s valamiképen a 8-ik osztály érdemjegyei arra módosítólag semmi esetben se hassanak.

A ki tehát elismeri, hogy az érettségi vizsga nálunk ez idő szerint a törvény szerint különálló vizsga: annak el kell fogadni az ebből folyó következményeket is, hogy t. i. bármely tárgyból bármilyen határozott ítélet csakis ezen vizsgálat alapján nyerhető, hogy a 8-ik osztályú érdemjegyek a vizsgálat sikerültére vagy nem sikerültére csak valószínű következtetést nyújtanak, hogy ennél fogva a felmentések, mivel a vizsgálat eredményétől független s csak valószínű ítéletet feltételeznek, meg nem engedhetők. S hogy még ezen felül a vizsgálatról való minden felmentés a mai érettségi vizsgálat lényegének, alapelvének és rendszerének lassu megsemmisülését fogja jelenteni, azt bővebben bizonyítani felesleges.

Különösen aggodalmat keltő a felmentések rendszere az érettségi vizsgálat céljának szempontjából. E cél, mely az egész oktatás eredményezte képzettség és szellemi fejlettség kipuhatólásában áll, a vizsgálat során át nem jut teljesen érvényre, sőt a vizsgázók tekintélyes számának kivételes állása folytán veszélyeztetve lesz és kérdésessé válik.

Nyomatékosan szól a felmentések ellen az a körülmény is, hogy míg egyfelől csak a gyengébb tanulóokra szorító szóbeli vizsgálat okvetlenül lejjebb fogja szálítani a vizsgálat tudományos mértékét; addig másfelől az intézet végzett munkájának igaz mértékéül sem lesz tekinthető. Eddigéle, mint minden más nemzetnél, úgy nálunk is az utóbbi időkben tagadhatatlanul az érettségi vizsgálat mértéke mintegy szabályozta, sok esetben emelte az osztályokban a siker mértékét; a felmentések nyomán be fog következni az a semmi esetre sem kívánatos következmény, hogy az osztályok sokszor traditionalis érdemjegyei módosítják majd az érettségi calculusokat.

Ezekből tehát világos, hogy a felmentések sem a középiskolai tanterv, sem az érettségi vizsgálat törvénye és utasításai szellemével össze nem férnek.

Ugyde talán a középiskolai tanítás sikeresebbé tétele, a tanulók szorgalmának és előmenetelének emelése szempontjából lehetnek a felmentési rendszernek olyan előnyei, melyek miatt bátran túltehetnők magunkat a törvényes scrupulusokon? A felmentéseknek ilyes előnyei a miniszteri meghívó is előszeretettel utal, — vizsgáljuk tehát e kérdést, hogy ez irányban minő cél

érhető el vele s ha csakugyan elérhető, vajjon más irányban nem lenne-e nagyobb hátránnyal egybekapcsolva úgy, hogy végre nagyobb lenne a kár, mint a haszon.

Hangoztatják, hogy a szóbeli alól való felmentés a tanulmányi előmenetelre nézve hathatós paedagogia buzdító eszköz s mintegy „praemium industriae” szorgalmi jutalom, melynek nyomán nemes vetélkedés, erős kitartás, lángoló törekvés, sőt birkózás támad a jeles és jó érdemjegyek után.

Engedjük meg tehát, hogy a felmentés a tanulóknál elérni czélját, t. i. emeli a szorgalmat és a becsvágyat, a mint ezt a Lajtán túl 1889-ben constatáltak is, hogy a geographia-, történelem- és physikából a részleges felmentés folytán az eredmény meglepően emelkedett. Bizonyára méltó, hogy ez örvendetes jelenséget behatóbb figyelemre méltassuk.

En ugyanis a felmentéssel járó ezen előnyt nem abban látom, hogy a tanulás iránt való törekvés és buzgóság fokozódik; mert hiszen az érettségi vizsgálati szabályzat is képes ilyen sikereket felmutatni, sőt egyeseknél oly mértékben fokozza a törekvést, hogy annak nagyobb foka merőben képzelhetlen. Hanem inkább abban rejlik, szerintem, ez előny jelentősége, hogy a szorgalom és kitartó törekvés nem koncentráliódik az utolsó két-három hónapra, hanem egyenletesen oszlik el azon 2 vagy 3 évre, melyeknek eredményétől a majdani felmentés függővé van téve. Készséggel beismerem, hogy a törekvés és kitartásnak ez évekre szóló egyenletes eloszlása a tanítás érdekében fekszik és a tanításra fontos erkölcsi mozzanat, melynek a szellemi iskolázottság és az ifjúságnak kitartó tevékenységhez való szoktatása járhat nyomában. Ámde és ez a bökkenő! nincsenek-e ott az egész tanrendszerben és a tanítás egyéb tényezői és eszközeiben nagy fogyatkozások, a hol ily messze fekvő paradicsombeli ígéretekkel kell az ifjúság tevékenységét ébren tartani?

Jól tudom én azt, hogy senki sem várhatja az ifjúságtól, hogy pusztán a tárgy iránti szeretetből fejtsen ki nagyobb tevékenységet, mert hiszen ő is jutalom után törekszik, mely az érdemjegy alakjában lebeg előtte. De önként felmerül a kérdés, hogy a dispensatio rendszer mellett miért ezen jutalom után, az érdemjegy után való nagyobb erőfeszítés, holott ugyanaz a jutalom oly érettségi vizsgán, hol nincsen felmentés, szintén elérhető s talán nagyobb beccsel is bír? Mindenki s maga az ifjúság is jól tudja, hogy a törekvés ára nem az érdemjegy, hanem az *érettségi alól való fölmentés*. És ebben van a leglesújtóbb kritika, mely valaha iskolai intézményt érhet. Nagyon helyesen kérdi a porosz szabályzat egyik bírálója: Miféle intézmény lehet az az érettségi vizsga, hogy éppen a legjobb tanulók irtóztatva térnek ki előle?

Mint fentebb említém, sokan azt állítják, hogy a szóbeli alól való felmentés szorgalmi jutalom s kétséget sem szenved, hogy a tanulók legnagyobb része is oly felfogásban lehet, hogy ez által ők kedvezményben részesülnek. Én megvallom, hogy úgy tanuló életemben, mint tanári gyakorlatomban azt tapasztaltam, hogy valódi szorgalmas és jó tanulóknak nincs szükségük olyan kedvezményre, mely őket éppen attól a legszebb alkalmától fosztaná meg, hol törekvésöknek legszebb diadalát és legértékesebb gyümölcszeit arathatnák. S egyáltalán van-e szükség arra, hogy a komoly munka diadalát éppen a legjobbak előtt könnyítésekkel és kedvezményekkel tehernek tüntessük fel?

Szerintem ez ép oly szükségtelen, mint az iskolai munka megítélésében a privilegiumok osztogatása. A

szigorú egyenlőség az iskola fennállásának és fejlődésének nélkülözhetetlen alapja s én az erkölcsi nevelés szempontjából ez elv sértetlen fentartását annyira fontosnak tartom, hogy kivált mai demokrataságot szenvedő, de valóban a nemzetiségi, társadalmi és felekezeti egyenlőtlenséget szító korunkban az iskolákban nagyobb előnyökért sem tudnám feláldozni. Ha a felmentéssel könnyítünk a jeleseken, jökon: akkor könnyítünk kell az elegendőn is. Ha felteszszük, hogy egy tanuló, kinek 4 félévben jelese volt a történelemből, ezt a jegyet az érettségien is el fogja nyerni, — mért ne várhatnánk hasonlót attól, kinek 4 félévben elegendője volt. Hisz ez utóbbira könnyebb a kilátás, mivel mindenesetre könnyebb a kevesebb követelésnek megfelelni, mint a magasabbnak.

Talán sikerült eddigelé kimutatnunk, hogy a vizsgálatnak a jelesek és jóknak felmentése által való rövidítése a vizsgázók szempontjából nem kívánatos: nézzük a dolgot a bizottságra és a főigazgatókra való tekintetből is. Mindenesetre fel kell tennünk, hogy a vizsgáló bizottság és az elnök van a tanulóért és nem megfordítva. Ha tehát egyes intézeteknél annyira felfszaporodott a vizsgázók száma, hogy egyes tanulók megvizsgálására nem jut elegendő idő: a vizsgálati idő meghosszabbításának a mai szabályzat szerint sem áll semmi az útjában. Mert nem okvetlenül szükséges, hogy a főigazgatók minden vizsgálatnál szerepeljenek; a törvény értelmében helyettesíthetők. S így az administratio fennakadására való, különben is súlytalan hivatkozás, magától elesik.

Van még végül egy állítás, mely a dispensatio előnyös voltát a tanári karokra nézve is igyekszik bebizonyítani. Hogy egyes tanárookra nézve könnyebb és kényelmesebb lesz a dispensatio rendszer mellett folyó vizsgálat: azt értem; de hogy miért erősbödnék a tanári kar befolyása jobban, mint a mai vizsgálaton, hol ők uralják a tért: azt felfogni nem vagyok képes.

Ha nem sikerült volna még a felmentési reform czélszerűtlenségét és szükségtelenségét eléggé feltárnom: hadd álljanak még itt annak viszonyainak között úgy az életre, mint az iskolára kiható káros következményei.

Ország-világ tudja, a statisztikai adatok pedig megdönthetetlen számadatokkal illusztrálják, hogy az összes művelt nemzetek között nálunk van még most is a jeles és jó tanulók eldorádója. Míg a francziáknál és angoloknál a maturánsokból csak 40—50% között ingadozik a beváltak száma s azok közül is az összes vizsgáló bizottságok előtt alig akad évenként 2—3 kitünő s 30—40 jó: míg továbbá a porosz középiskolákban is a jelöltek közel $\frac{1}{3}$ -a visszalép vagy elutasítatik, s a jeleseket az ujjunkon megszámlálhatjuk: addig nálunk 80—90% közt áll az érettek arányszáma, s e tenger maturusból minden középiskolának jut 2—3 jelesen érett, úgy hogy a 130 középiskolából — kik érettségét tartanak — évenként 250—60 jeles szokott kikerülni. Minő áldás volna az, ha e számnak csak $\frac{1}{4}$ része is igazán jeleskednék az ismeretekben és dolgozni tudásban! De éppen azért, mert ismerjük a jó érdemjegyek könnyű osztogatásának az iskola falain is túl terjedő káros hatását: aggodalommal kérdehetjük, hogy mirevaló mesterséges úton a felmentési kecsgetésekkel a középiskolákat jeles és jó tanulók szabadalmazott gyári műhelyévé alacsonyítani. Mert hogy a felmentés révén a tehetségtelenek is kézzel-lábbal törnek s el is jutnak a jók díszes táborába könnyebben, mint eddig: arról semmi kétség.

Az iskolai sokra törekvés, a jó érdemjegyekre kaptatás, a tanulói arrogancia dédelgetése az életre is

kiható következményekkel jár s erkölcs-társadalmi szempontból határozottan ártalmas. A rá tartóságnak, a feltűnési és szereplési viszketegnek, az életben való követelődzésnek, mely — a mint Felméri találóan mondja — csak a sokat tekinti valaminek s a kicsinyenkezdést nem tartja emberhez méltónak, bizonyára itt rejlik egyik kútforrása. S mert a közepes calculusnak vagy jegynek értékét az iskolában nem kellő értéke szerint szokás becsülni: innen van, hogy az életben a becsületes kötelességteljesítés, szerény, de tisztos társadalmi állás, a hivatásnak-élés iránt az anyagi és szellemi elismerést oly fukar kézzel mérik: ellenben a kitünőségek nagyra- vágyását, legtöbb esetben „stréber“-ségét, mindenféle elismerés, társadalmi kitüntetés és rang mértani haladványban kíséri.

Végül magában az iskolában is káros hatásuk lesznek a fölmentések a tanulók nagyrészének erkölcsi érzületére. Minden kedvezménynek — a dolog természeté hozza ezt magával — kedvezőtlen hangulatot kell támasztania azokban, kik ezt nem élvezhetik. Itt a kedvezőtlen hangulat az irigység alakjában fog fellépni a privilegizáltak ellenében s a szóbelire rendeltékben a boldog felmentettek láttára igen könnyen megfogamzhatik az a felfogás, hogy, bár a vizsgára magok jó szántából szánták el magokat, most büntetésből kell a vizsgálószerke elé állaniok.

Ez észrevételek alapján tehát én a meghívóban ajánlott felmentési rendszert az érettségi vizsgálat egyszerűsítésére még ideiglenes intézkedésként sem tartom sem kívánatosnak, sem szükségesnek, sem hasznosnak s ez álláspontom elfogadását a mondottak alapján a m. t. közgyűlésnek is tisztelettel ajánlom.

Vegyes tanügyi hírek.

* *A népoktatási törvény* revíziójának előkészítő munkálatai folyamatban vannak már a közoktatási miniszterium kebelében. A revizionális munkálatot annak idején közzé fogja tenni a miniszter, hogy az érdeklődő köröknek alkalmuk legyen hozzá szólani, még mielőtt a törvényjavaslat az országgyűlés elintézése alá kerülne.

* *Millenniumi tornaverseny.* Wlassics miniszter a f. é. június hó első felében rendezendő millenniumi tornaverseny ügyében felhívást intézett a közép tanintézetek igazgatóságaihoz. A versenyben a középiskolák 4 felső osztályának tanulói, a polg. fiúiskolák 5-ik és 6-ik osztályainak s a tanítóképezdéknek és a felső kereskedelmi iskoláknak növendékei vehetnek részt. Egy-egy intézet részéről legalább 12 s legfőlebb 50, illetve a fővárosi intézeteknél 80 tornász vehet a versenyben részt. A vidéki tanulók és tanárok utazási kedvezményben s ingyen elszállásolásban részesülnek. Szükségesnek tartja a miniszter a tornász-csapatok egyöntetű ruházatát, sőt a tanárok részére is egyszerű ruhát óhajt, a mi aesthetikai szempontból kétségen kívül indokolt. A jelesebb tanintézetek és versenyzők díszes kitüntetésben részesülnek.

* *A tanítói fizetés minimuma.* Az 1893. XXVI. t.-cz. a tanítói fizetés minimumát 300 frtban állapítja meg. A mely iskolafentartó ezt az összeget sem képes tanítójának fizetni, köteles a kiegészítéshez szükséges összeget államsegélyként kérni. Miután még sok község van, mely ezt a minimumot nem biztosította tanítójának és államsegélyért sem folyamodott, Wlassics Gyula miniszter szigorú rendeletet adott ki, melyben meghagyja a közigazgatási bizottságoknak, hogy utasítsák a járási közegeket, hogy minden egyes tanítói állomásnál, hol

a legkisebb fizetés biztosítva nincs, szerezzenek személyes utánanézés alapján biztos tudomást arról, vajon a tanítók tényleg hozzá jutnak-e. És ha az iskolafentartók részéről a legkisebb fizetés kiszolgáltatásában mulasztást tapasztalnak, azt minden egyes esetben, sőt ha szükséges, állandóan, közigazgatási uton hajtsák be s a mennyiben a tanítói fizetés behajthatatlan volna, e körülményt szabályszerű módon állapítsák meg. Végül kijelenti a miniszter, hogy ámbár a kiegészítésre szükséges államsegélyért a kérelmezési határidő már lejárt, azt május 1-ig meghosszabbítja.

* *A középiskolai tankönyvek egyszerűsítése* ügyében értekezlet tartott a közoktatásügyi miniszteriumban. Az értekezlet különösen a középiskolák alsóbb osztályaira szóló, igen könnyű nyelven irt és rövidre szabott tankönyveknek, első sorban magyar nyelv-könyveknek (nyelvtan, olvasó könyv, gyakorló könyv) és földrajznak készítését mondta ki szükségesnek, mely tankönyvek aztán könnyebbségére szolgálnának a vegyes ajkú intézeteknek is.

r. v.

KÖZÉLETÜNK.

Legyenek vagy ne legyenek?

A magyarországi ev. ref. egyházmegyék lelkészgyámintézeteivel szemben van *ma* feltéve ez a kérdések kérdése, mely az időszerű kérdések sorozatában a legesleges helyen áll egész bizonyossággal.

Minél többen felelnek e nagyfontosságú kérdésre: az eszmék annál tisztábbak lesznek, tagadhatatlanul.

És én mégis nem felelni kívánok *most* ezen kérdésre, hanem csak ismertetem azt a kétféle véleményt, a mely a nagyszalontai egyházmegyében már nyilatkozott ezen kérdéssel szemben.

Az *egyik* vélemény ez:

„Egyházmegyei lelkészgyámintézetünk, az országos lelkészi gyámintézet életbeléptetésével egyidejűleg, tehát az 1896-ik év január 1-én zárassék le; a mostani tagok többé ne fizessenek s új tagok ne vétessenek fel abba, úgy azonban, hogy a gyámintézet, a kötelező erejű alapszabály értelmében, úgy a régi (már elhalt), mint a mostani (még élő) tagok gyámdíjra jogosultjaival szemben elvállalt kötelezettségét, még a mostani tőke felhasználásával is, köteles híven teljesíteni.“

Most egy-egy özvegy gyámdíjosztaléka évnegyedenként 54 forint. Ezt az összeget megkapják a régi tagok özvegyei is, de ennél többet sehogyse kaphatnak aztán.

Ugyanannyi lesz a még élő tagok özvegyeinek a gyámdíj osztaléka is.

„Mikor az e. m. lelkészgyámintézet úgy a régi, mint a mostani tagok gyámdíjra jogosultjaival szemben kötelezettségét teljesen leróta, a gyámintézeti tőkéből akkor fenmaradó összeg, mint „a nagyszalontai ev. ref. egyházmegyei lelkészgyámintézet örök időkre szóló alapítványa“ kezeltessék és annak kamatja a n.-szalontai ev. ref. egyházmegyében szolgáló ev. ref. lelkészek fizetési pótlására, a lélekszám arányában használtassék fel.“

A lelkészgyámintézet (melynek 63 ezer forintra menő vagyonát a mostani tagok a maguk nagy meg-erőltetésével gyűjtötték össze) fizesse be az országos gyámintézetbe — az alapszabály aránykulcsa szerint — a mostani tagok belépési járulékait.

A aránykulcs arra vonatkozik, hogy kiki hány év óta tagja a gyámintézetnek.

A gyámintézetünk részére az államsegélyből és a Baldácsy-alapítványból idáig megküldött s jövőre is megküldendő 654 forint többé ne csatoltassék a tőkéhez, hanem fordítottassék az az egyházmegyénkben működő összes ev. ref. lelkészek országos gyámintézeti évi tagdíjának törlesztésére.

Ez az összeg az évi tagdíjnak 60%-a s így csak 40%-ot kellene fizetni a lelkészeknek.

A másik vélemény ez:

„Egyházmegyei lelkészgyámintézetünk alapszabályai tartassanak fenn úgy, a mint vaannak, tehát a lezárás ne történjék meg.”

„E. m. lelkészgyámintézetünk, a mostani tagoknak az országos gyámintézetbe fizetendő belépési járulékait, ne az alapszabály aránykulcsa szerint, hanem egyenlően és teljes egészében (tehát a tagsági időre való tekintet nélkül) fizesse ki.

„Azon három év alatt, a míg e. m. lelkészgyámintézetünk kifizeti ezen belépési járulékokat: úgy az országos, mint e. m. gyámintézetünk évi tagdíjait minden lelkész maga fizeti. A három év letelte után azonban az országos gyámintézet tagdíjait mindenki helyett kivétel nélkül és egészen fizesse a mi gyámintézetünk.

1899-től kezdve tehát a mostani tagok csak az e. m. gyámintézet alapszabályszerű tagdíjait fognak fizetni. Az ujonnan belépők azonban a tagsági díjat is.

Melyik véleményt fogadja el egyházmegyénk lelkészeinek a többsége: a tavaszi egyházmegyei gyűlés közvetlen megelőzőleg tartandó lelkészértekezlet dönti el, a hol minden kör egy-egy előadó által fejezi ki e tárgyban már jegyzőkönyvileg írásban is kifejezett saját nézetét.

Ágva, 1896. febr. 20.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

18. A borossebesi ev. ref. egyház monographiájához.

(Folyt. és vége.)

A borossebesi ev. ref. népiskola tanítói, mint az énekvezéri, illetve organistai tiszt viselői is, csak az 1853. évtől ismeretesek, névsoruk ime ez (a halotti anyakönyvnek „az eltemető nevé”-vel jelzett rovata alapján): Lipovszky József (1853—1860.), ettől kezdve Báthori Sándor 1862. jan. 20-ig, ettől Kovács Ferencz 1865. május 5-ig, ettől Madarász József 1868. ápr. 9-ig, ettől Izsó Károly 1873. ápr.-ig, ettől Szitás István 1874. ápr.-ig, ettől Szűts Ferencz 1875. febr. 21-ig, ettől Salamon Ferencz 1880. febr. 21-ig, ettől Keresztesi András 1887. aug. 7-ig, ettől Székely Dezső 1888. jun. 21-ig, ettől Aranyi Lázár 1890. szept. 1-ig, ettől Nagy Miklós 1895. szept. 1-ig, ettől Szendrei Lajos segéd tanító mind a mai napig.

Hogy mikor épült Borossebesnek régi temploma, arról semmi írott bizonyosságunk nincsen. A szájhagyomány a XVI. század végén építettnek mondja.

Jelenlegi, második templomunk építéséről már okmányok szólnak. Az egyház ládájában két darab okmány van, német eredetiben, melyeknek egyike 1800-ból, a másika 1807-ből keltezve, mindkettő Lőrincz

Reuner kőmives mester aláírásával, nem egyéb, mint az építetendett templom költségeinek előirányzatos feljegyzése, vagyis költségvetés. Ezen okmányokból kitűnik, hogy a templom építése még 1800-ban megkezdődött és több ízben, rövidebb-hosszabb idei munkaszünet után, még 1807-ben is építés alatt állott. Hogy az építés mikor lett befejezve, arról ezen okmányok hallgatnak ugyan, de a templom homlokzatára vésett „1813.” évszám eléggé bizonyítja, hogy az építés munkája akkor lett befejezve.

A toronyban 3 harang van. A legkisebb a legrégibb „AOTI 156” ? felírással; a közepnagyságú a következő felírással: „A. B. SEBESI R. SZ. ECCLESIA: AO. 1770. ISTEN. D. ÖT.”; a harmadik nagyobb, melyen a következő felírás látható: K. J. T. K. ANNO 1. AUGUSTUS 1805.” Kiss Jánosné öntette. A két kisebb harang minden kétséget kizárólag a régi templomtól hozatott mostani helyére; a nagy harang az újabb templom felépítése előtt 8 esztendővel öntetvén, kétségen kívül már az új templom számára készült.

A torony újra bebádogoztatott az 1848/49-iki szabadságharc lezajlása után, az 1850. év körül.

Egyházunk létszáma az 1895. év végén: 289 lélek ev. ref. vallású és 42 lélek ág. hitv. evang. összesen 331.

Régi időből való, jelenleg használatban nem levő Úr-asztali készletünk: 1 ivó pohár kókusz-dióból, sárgaréz talppal és fedővel. Hogy mikor és ki, vagy kik által szereztetett be, — mivel rajta felirat nem látható s okmány sem szól róla, — tudni nem lehet.

Jelenlegi Úr-asztali készletünk: egy nagy czintányér, egy kisebb pléh tányér, 3 pléh korsó és egy — tiszta ezüsből készült, ugyanily anyagú fedéllel ellátott, belől aranyozott — kehely, a következő felírással: „Tomka Károly lelképásztorságában Herczeg Zsuzsánna s több hívek adakozásából Boros-Sebesen 1865.” Hogy a két úrasztali tányér és 3 korsó mikor lett az egyház tulajdona és vétel, vagy ajándékozás útján szereztetett-e be: nem tudható. Van azonban az egyház levéltárában egy szállító-levelel 1889-ből, mely 16 kgr. súlyú, 25 ft értékű Úrasztali czinedényeknek, Nagytiszteletű Hajnal Elek karczagi ev. ref. lelkész által, egyházunk akkori lelkésze, Tömöry Mihály czimére lett elküldését igazolja. Hogy már most, ezen említettem edények, vagy azok valamelyike, az idéztem szállítólevéllel Karczagról küldetett-e ide? azonosak-e Nagytiszt. Hajnal Elek által küldött czinedényekkel? ismét nem állapítható meg, mert jegyzőkönyveinkben ezekről emlékezés nincsen.

Keresztelési edények: egy lavor és kancsó, sárga pléhből.

Úrasztali terítők: 8 selyem kendő, 4 fehér vászon terítő a szélében csipkézve, egy bibor-vörös, nehéz selyembársony terítő, körül aranyrojt szegélylyel, közepén sárga selyemmel gazdagon kivarrott kehely, körötte szőlőfürtök, levelek és buzakalászok, két sarkán buzakalászok, másik két sarkán szőlőfürtök és levelek. Ez utóbbit egyházunk 1895. augusztus 19-én elhalt lelkészének özvegye, özv. Szilágyi Sándorné, szül. Cs. Nagy Mária készítette 1894-ben. Becsértéke e terítőnek, mely 7 (hét) heti munka eredménye, 60 ft.

Egyházunknak, — a helybeli gör. kel. román egyházzal közös tulajdont képező, — egy két kerekű vízi malma van, mely az egyház ládájában meglevő, a malomról szóló 46 darab okmány legrégebbjének bizonyossága szerint, már 1795-ben működésben állott, állítólag azonban a XVII. század végén épült.

A jelenlegi papilakot, egyházunknak 1895. aug. 19-én elhalt lelkésze, néh. Szilágyi Sándor építette újra,

a kor kívánalmainak megfelelően, 1000 frt saját költségén, az építéshez szükséges anyag beszállítását az egyházközség tagjai vállalván magukra. Ugyanekkor restauráltatott az iskola és tanítói lak is, a hívek adakozásából.

Iskolánk 6 osztályú vegyes iskola, jelenleg Szendrei Lajos segédtanító vezetése alatt, — ki egyszermind a kántori teendőket is végzi — 60 tankötelessel, kiknek számát azonban a helybeli r. kath. és gör. kel. román hívek gyermekei (pedig mindkét idegen felekezetnek van helyben iskolája) 25-el megszorították.

Az ismétlő iskolások tanítását 1876-ban Sipos János egyházunknak akkori ideigl. lelkésze kezdte meg.

Midőn a Borossebeshez, mint anyaegyházhoz tartozó 1 leány- és 28 fiókegyházat illetőleg még megjegyzem, hogy azoknak létszáma, az 1888. adatok szerint, 633 és azokban évenként 30–40-szer végezzük lelkészi szolgálatot, vagyok kiváló tisztelettel

Borossebesen, 1896. január hó 23-án.

A tekintetes Szerkesztőségnek alázatos szolgálója

Imre Árpád,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

SZIKSZAY JÓZSEF.
1841—1896.

Az érmelléki egyházmegye, közelebről a szalacsi egyházközség borult gyászba Szikszay József elhunytá miatt.

A férfiúi erő és tevékenység megtestesülését egy hirtelen jött kór a sír szélére állítá, s bár megrongált egészségének helyreállítása végett Máramaros és Ung hegységeit és fürdőit kereste fel, nem volt segítség, s megtért a természet ébredése előtt oda, hol nincs többé fájdalom s örök szép tavasznak örvendhet a fel-támadásra váró lélek.

Benne az Urnak hív szolgáját, az egyházi férfiú példányképét, a társadalom és közélet tisztelt és szeretett tagját kísérte nyugalomra egyházmegyéje, egyházközsége s a család fájdalmában mélyen osztozó vidék kegyelete, erősen érezve, hogy vele egy oly férfit veszít, ki szíve szeretetével, vonzó, előkelő társadalmi modorával, szellemének s tetteinek lekötő erejével nagy hézagot hagy maga után az egyházi és társadalmi téren.

A megboldogult 1841 május 17-én Berek-Böszörményben született Szikszay József ottani lelkész és Vecsey Erzsébet szüléktől. Elemi iskoláit részint itt, részint a Szepességen a Kalavszky László ág. hitv. lelkész magán nevelőintézetében végezte; a középiskolát, valamint a theologiai tanfolyamot Debreczenben. Ez utóbbit 1862. évben befejezván, nagybátyja Vecsei Imre debreczeni építész által segélyeztetve, a külföldi egyetemek látogatására indult. Fél évet töltött a bécsi prot. theol. fakultáson, majd innen a halléi egyetem meglátogatása után, a göttingai egyetemnek lett rendes hallgatója. Innen alig hogy visszatért, a segédlelkészekben azon időben mutatkozott nagy hiány miatt, a kápláni vizsga letétele előtt kibocsátatott a kis-újszállási egyházba segédlelkészül, hol kiváló szeretetnek örvendő 3 évet szolgált, a mikor egyik rokona, a megboldogult Révész Imre, Debreczen nagytudományú és tekintélyű lelkésze hívta őt meg maga mellé segédül. Innen három hó múlva már Nagyváradra ment, a hol rendes lelkészül az 1868. év május 3-án megválasztatott. Itt házasságra lépett 1871. évben néh. Kovács József volt szalacsi lelkész

leányával Erzsébettel, mely házasságból három gyermekkel áldotta meg a Gondviselés: Erzsébet, Végh József ér-semjéni ref. lelkész neje, — József, hivatalnok a föld-hitelintézetnél Budapesten és Gizella, ki elhalt. Őt évi nagyváradi lelkészsége után az érmelléki egyházmegye egyik legjobb javadalmazású helye, Szalacs választá őt meg papjául, a hol haláláig szolgált.

Itt halt el első neje, s itt lépett két évi özvegység után újból házasságra néhai Stettner Lajos özvegyével, Weierschütz Irénnel. E boldog házasságot is, melyből egy kis fiu, Dezső — ki jelenleg M.-Szigeten tanuló — származott, két év múlva felbontotta a halál. Ő e keserű csapások után ismét a házasságban keresett volna kárpótlást. Fájdalom! nem talált! Megtámadta egy véletlen betegség, a szélhűdés, s gyötörte három éven keresztül s végre is az erőteljes férfiú, a küzdelmekben kimerült s idő előtt elfáradva, 1896. febr. 13-án a korai sírba dőlt.

Temetésén, a megboldogult óhajására, Szabó Mihály ottományi lelkész mondott megható imát, a temetőben pedig Nagy István esperes szívből jövő szavakból font emlékosztorút a szeretett kartárs és jó barát érdemei emlékjelélül, ki csakugyan a jók fájó részvététől kisérve, tétetett a sírba. De e részvétet méltán érdemelte, mert a krisztusi szeretet elvének volt tetteiben erős bajnoka.

Hívei előtt mindvégig általánosan becsült és szeretett vezető, s a társadalom minden rétegében rokonszenves alak. Egyházmegyéje bizalommal, kitüntetéssel jutalmazta jellemét, képességeit. Több egyházmegyei hivatalt viselt: tanácsbírósgot, gyám- és nyugdíjintézeti jegyzőséget stb., melyektől azonban az utóbbi időben betegsége miatt visszavonult.

Sokunk előtt, mert hiszen nagyon sokan ismertük benne a közhasznú férfit, a jó barátot, a vendégszerető házi gazdát, a művelt lelkű embert, — marad emléke áldott!

Nyugodjanak békében hamvai!

Huszt, 1896. febr. 26.

Kerekes Sándor,
ig. tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Március tizenötödikét az idén is szépen ünnepelték meg debreczeni tanintézeteink. A lelkesedést fokozta a nevezetes millenniumi esztendő alkalmá is. A főiskolai tanárkar főt. Kiss Áron püspök ural élén 10 órakor jelent meg a főisk. imateremben, a hol Simonffy polgármester, főgondnok, Szabó József főszámvévő, dr. Medve Kálmán ügyvéd, Kerészy István sárospataki főgimn. tanár, s több más érdeklődő jeientek meg a főisk. ifjúsággal együtt. Részt vettek az ünnepélyen az 1848-iki honvédek is, egyenruhájukban, zászlójuk alatt, dr. Hegedüs Pál orvos vezetése mellett. Az énekkar által előadott darab után dr. Erdős József theol. tanár lépett a szószékre és emelkedett szellemű szép alkalmi imát mondott, visszavezetvén az áhítatos közönséget a kegyeletes emlékezés szárnyain a nemzeti élet ezredéves viszontagságos multjába s áldást kérve a nemzet jövődjére. Dr. Kerészy Zoltán, főiskolánk ifju jogtanára tartott ezután ünnepi beszédet, a melyben alaposan kifejtve az előzményeket, élénk tetszés mellett vázolta márcz. 15-ének többoldalú jelentőségét. Utána Csajághy Károly joghallgató szavalt hatásosan. Végezetül az egész közönség fennállva énekelte a szózat két első versszakát. Ev. ref. elemi iskoláinkban is hazafias emlékünnepek tartattak. Különösen kiemelkedőnek

tartjuk azonban az ev. ref. *felsőbb leányiskola* ünnepélyét, a hol a szépen előadott ének és szavai darabok mellett az ünnepély fénypontját *Karácson* Ottilia kisasszonynak, az intézet egyik jeles tanítónőjének meglepően szép és tartalmas felolvasása képezte. Délután a főisk. ifjuság tartotta meg lelkes ünnepsését a főiskola udvarán. Itt *Soltész* Elemér olvasta fel *Sáfrány* Lajos ünnepi beszédjét, utána az énekkarok a Hymnust adták elő, *Csajághy* K. és *Bagaméri* Károly akad. tanulók hatásosan szavaltak. Az *állami főreáliskolában* dr. *Kardos* Albert tanár mondott tartalmas beszédet.

— **Igazgató tanács a debreczeni főgymnasiumban.** A mult év őszén tartott egyházkerületi közgyűlés arra utasította a debreczeni főgymnasiumi tanári kart, hogy mivel az új szervezetet nyert egyházkerületi tanügyi bizottságban ezentúl a kerületbeli többi gymnasiumok is képvisellel fognak birni s így a debreczeni főgymnasium ügyeinek ezen bizottságban való tárgyalására illetéktelenség forog fen, készítse el a debreczeni főgymnasiumra is a törvényszabta igazgató tanács tervét. A tanári kar bár abban a meggyőződésben van, hogy a főgymnasiumra magára nézve szervezett igazgató tanács alig lenne beilleszthető a főiskola kormányzati organismusába s hogy ennek a kérdésnek a főiskola minden tanszaka fölé állítandó közös igazgató tanács szervezésén kívül más természetes megoldása nincs: mindazonáltal részint az egyházkerületi közgyűlés rendelkezése iránt tartozó tiszteletből, részint azért, hogy a kérdésnek saját felfogása szerint való megoldásához annak idején felhasználható tájékoztatást nyújtson, elkészítette egy bizottságával a kívánt tervet, a melyet f. hó 17-én tartott gyűlésében a bizottság által javasolt felterjesztéssel együtt elfogadott. A felterjesztés, mely a tervvel együtt *Dóczi Imre* főgymn. igazgató tollából folyt, a viszonyok éles megvilágításával és erős logikával fejt ki a tanári kar álláspontját s meggyőző érveléssel dönti meg azokat az indokokat, a melyek a főiskolai tanári karnak a közel multban e tárgyban készített javaslatát főiskolánk kárára megbuktatták. A gymnasiumi tanári kar előterjesztését egész terjedelmében közölni fogjuk s előre is felhívjuk rá az illetékes tényezők figyelmét.

— **Az orsz. tanári nyugdíjintézetbe való felvétel** ügye végre a debreczeni főiskola tanáira nézve is végleges megoldást nyert. A tanárok felterjesztett okmányait a miniszterium visszaküldte és f. é. febr. 18-án 17,367. sz. leirata szerint a főiskola jogakadémiáján, főgymnasiumában és tanítóképződjében működő összes állandóan alkalmazott tanárokat, ezek között az ének- és zenetanárt is az országos tanári nyugdíjintézet tagjai sorába felvette, csupán a főiskolai orvos felvételét tagadta meg azon oknál fogva, mert az általa teljesített heti 8 órai tanítás nem felel meg egy rendes tanár elfoglaltságának. A szolgálati idő és a fizetés beszámításánál — a mint ezt az iratokba való futólagos bepillantásból megítélhetjük — szigoruan a törvény értelmében járt el a miniszterium, úgy hogy e részben a tanároknak alig lesz okuk jogos panaszra. Illetékes helyről különben azt az értesülést nyertük, hogy a kerületbeli gymnasiumok jórészére nézve szintén elintéztetett a felvétel ügye.

— **Az Egyetemes Presbyterián Szövetség** legközelebbi nagygyűlését, melyen a föld összes református egyházainak képviselői fognak ismét találkozni, Skótszország legnagyobb városában, Glasgowban, folyó évi június 17. s következő napjain fogja tartani. A Szövetség nagybizottságának nevében a titkár, a hazánkban is járt

s legközelebbi budapesti zsinatunkon a Szövetség képviselőiben beszédet is tartott *Mathews* úr, Balogh Ferencz theologiai tanárt, főiskolai tanárkarunk e külföldön is jól ismert nevű tagját szólította föl, hogy mint a Szövetség meghívott vendége képviselje a gyűlésen a magyar református egyházat, mint a hogy ezt 1888-ban a londoni gyűlésen tette. Balogh Ferencz körülményei miatt nem fogadhatván el a megtisztelő meghívást, Csiky Lajost hívta meg a bizottság a Szövetség képviselő vendégéül s egyszersmind felszólította őt, hogy egyes katholizáló törekvések ellensúlyozására tartson a gyűlésen „*A sákramentomokról a református egyházban*” czim alatt egy, legfentebb 20 perczre terjedhető felolvasást. Csiky Lajos az angol nyelvű felolvasást elkészítvén, a szövetségi titkárnak már be is küldte Londonba, de a Glasgowba utazást, élénk és mély sajnálkozására, ő sem vállalta el, épen június második felében levén a legnagyobb mértékben hivatali teendőkkal elfoglalva. Konventi elnökünk bizonyára fog arról gondoskodni, hogy magyar református egyházunk, ez a tagjai számánál fogva legnagyobb református egyház, ne maradjon a glasgowi gyűlésen méltó képviselők nélkül.

— **Buzgó egyháztanács.** A mikolai ref. egyház közgyűlésének bizalma a mult február hó 2-án teljesen új tagokból álló egyháztanácsot alkotott, mely egyháztanács lelkészével egyetértve, azóta az Ur hajlákának összes székeit a kizárólag szegény emberek filléréiből gyűlt tekintélyes összegben diszes nagynegyedrétű zsol-tárokkal látta el. A közelebbi napokban pedig az újiskola helyiségül szolgáló évek óta kerítetlen pusztá telek diszes bekerítéséhez szükségelt összes léczet *Balogh Zsigmond*, a többi faanyagot *Dobos Zsigmond*, *Zay Zsigmond*, *Csábi József*, *Biró Ferencz*, *Pap József*, *Pap Miklós* presbiterek ajándékozták, a munkálatoknak saját költségükön előállítását a többi egyháztanácsosok vállalták magukra. Ez egyházas buzgóság mindnyájunk elismerését megérdemli.

— **Halálozás.** Főt. *Kun Bertalan* tiszáninneni ev. ref. püspök urat megrendítő csapás érte szeretett testvérének *Kun Pál* miskolczi ev. ref. főgymn. tanárnak márcz. 15-én életének 69-ik évében bekövetkezett halála által. A megboldogult nemes lelkű, ritka bessületeségű, buzgó tanár épen most vonult volna 42 évi tanári működés után megérdemlett nyugalomba, de a Gondviselés rendelkezéséből ezt csak a sirban találhatta meg. Találja is meg ott, a mit e földön hiába keresett; a gyászborult nagyérdemű testvér pedig merítsen vigasztalást a hitből, mely őt mindnyájunk dicsőségére eddig is megtartotta!

— **Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat** tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek **mielőbb** beküldeni a kiadóhivatalhoz.

TARTALOM-JEGYZÉK: Debreczeni egyetem. Bacsoni Lajos. — Miért oszszuk fel a békés-bánati egyházmegyét? Kató Gusztáv. — Tárca: Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről. Dr. Bartók Jenő. — Tanügy: Az érettségi vizsgálat és a felmentések. Sinka Sándor. — Vegyes tanügyi hírek. r. v. — Közéletünk: Legyenek vagy ne legyenek? Nagy Sándor. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 18. A borossebesi ev. ref. egyház monographiájához. Imre Árpád. — Nekrológ: Szikszay József. Kerekes Sándor. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACSONI LAJOS.